

Arkiverad muntlig tradition

Studie av visdokument vid Skånes musiksamlingar

Gustaf Sjöstedt

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Charlotte Hagström

År: 2012

© Gustaf Sjöstedt

Archived oral tradition – A studie of song documents in Skånes musiksamlingar

Abstract

Most people seem to prefer to receive information through oral transmission. In this study I examine how recordings of oral documents behave in an archival context. The documents that are examined are recordings of songs, sang by a single informant over several years, that has later been incorporated as records at Skånes musiksamlingar. The study filters the oral documents through a continuum thinking and explores how oral documents relate to each other outside an archival context. It also traces the oral documents inside of an archival institution and examines how the original oral document now relates to it's archived relative.

The conclusion shows that many of the characteristics traditionally linked to archive practices is already in action within the oral documents. It also shows that as archival records, aspects of the original oral documents has been lost and their context replaced by an archival context. The richness of the original medium are far gone and what is left is a record embedded in its new archival context. A context that is by no means dissimilar from records based on other modes of communicating information.

Master's thesis

Keywords: Archives, archival studies, document studies, oral documents, records continuum.

Innehållsförteckning

1	Introduktion	4
1.2	Problemområde	5
1.3	Syfte	5
1.4	Frågeställningar	6
2	Litteraturoversikt	7
2.1	Dokumentstudier	7
2.2	Oral History och muntlig tradition	9
2.3	Muntlig tradition och oral documents	11
3	Teori	13
3.1	Records continuum	13
4	Metod och material	16
4.1	Metoddiskussion	16
4.2	Material och urval	18
4.3	Materialpraktik	19
5	Resultat och analys	21
5.1	Presentation	21
5.2	Det inspelade muntliga dokumentet	22
5.2.1	Stabila dokument	22
5.2.2	Instabila dokument	24
5.2.3	Minne och hjälpmedel	25
5.3	Det arkiverade dokumentet	26
5.4	Slutsatser - återkoppling till forskningsfrågorna	28
6	Diskussion	33
6.1	Sammanfattande diskussion	33
6.2	Funderingar kring framtida forskning	34
6.3	Kort reflekterande diskussion	34
7	Källförteckning	36
7.1	Referenser	36
7.2	Empiriskt material	37

1 Introduktion

Muntligt förmedlad information är bland det vanligaste som finns. De flesta människor involverar sig många gånger dagligen i berättande, förmedlande av anekdoter och återgivandet av händelser. Men de flesta människor tänker nog inte på sina anekdoter som dokument. Studier visar också att direkt muntlig kontakt är det sätt som de flesta människor föredrar att tillgodogöra sig information på. Ändå finns det förvånansvärt lite forskning bedriven på hur muntliga dokument fungerar i en samhällskontext.

Ur ett arkivperspektiv erbjuder muntliga dokument en stor utmaning och ett i det närmaste outforskat forskningsområde. Den här uppsatsen är ett försök att granska muntliga dokument och muntligt förmedlad information ur ett arkivperspektiv. Är det möjligt att arkivera muntliga berättelser, eller faller projektet på sin egen orimlighet?

För ett par veckor sedan kom jag att diskutera dokument och muntliga dokument med en vän med ett helt annat yrkesval än mitt eget. Diskussionen visade på en initialt vitt skild uppfattning om vad som kan rymmas inom begreppet dokument. Min vän opponerade sig inte mot mina ganska väl tilltagna ramar för begreppet utan konstaterade helt enkelt att han aldrig hade tänkt på det så.

I studien som ligger till grund för uppsatsen har jag studerat hur inspelningar av muntliga berättelser fungerar i en arkivkontext. Dokumenten jag studerat är visor som sjungits in av en informant under flera års tid och sedan arkiverats av Skånes musiksamlingar. Dokumenten utgör därmed en liten men viktig del av vad som kan kategoriseras som Skånes visskatt. Visor är en speciellt typ av dokument, eftersom de till sin karaktär är styrda av regler rörande meter, rytm och melodi. Det gör att visorna på ett enklare sätt än andra typer av muntligt berättande kan bevaras i en på förhand given form. Men som jag visar i uppsatsen finns de även andra aspekter knutna till visorna som också följer en bestämd form och fungerar stabilt över tid.

Uppsatsen tar upp bakgrunden till den typ av insamlande som visorna är ett exempel på, men fokuserar i första hand på i vilken utsträckning dessa visor är arkiverade muntliga dokument. Resultatet kan tyckas en aning nedslående. Möjligheten till att i traditionell mening arkivera muntliga dokument verkar liten. Vad jag istället visar är att det rör sig om en dokumentation av de muntliga dokumenten, eller i bästa fall en migrering av desamma.

1.2 Problemområde

Fokus för den här uppsatsen är muntliga dokument i form av inspelade visor, arkiverade av Skånes musiksamlingar. På ett mer övergripande plan kan problemområdet sägas vara dokumentstudier. Problemområdet innefattar studium av information, medium och förmedlande kvaliteter och förstår dokument som en viktig aspekt av sociala och samhällsliga funktioner. Begrepp som artefakt och bevis är också viktiga för studiet av dokument. Om förståelsen för dokument och dess egenskaper och karakteristika saknas kommer förståelsen för dess innehåll att halta.

Diskussionen kring dokumentbegreppet och försök att definiera detsamma har pågått i åtminstone drygt ett hundra år. Tendensen tycks vara en allt bredare förståelse av begreppet, som enligt vissa författare rent av är lämpligt att ersätta ”text” inom kulturstudier. Med Niels Windefeld Lunds (2007) ord handlar det mer om ett perspektiv snarare än en specifik disciplin, vilket också gör det svårt att placera dokumentstudier inom en specifik vetenskaplig tradition. Det är istället samtidigt fråga om humaniora och samhällsvetenskap.

Mer specifikt kommer uppsatsen att utforska arkivering av *oral documents* eller muntliga dokument. Det betyder att jag också använder aspekter från *Oral history* och studier av muntliga traditioner. Men det betyder inte att det här är en studie av desamma, dessa delar skall enbart förstås som ett sätt att bredda förståelsen för det aktuella studieobjektet, muntliga dokument.

Muntliga källor och muntligt buren information, studerat ur ett dokumentperspektiv, är ett förhållandevis outforskat fält. Muntlig tradition och information har i första hand varit av intresse för etnologi och antropologi, där studierna framförallt lagt vikt vid berättandets innebörd, alternativt dess sociala och kulturella funktion. Muntlighet har även studerats ur mer lingvistiska ansatser, där fokus istället varit språklighet eller mnemoniska kvaliteter. Studiet av muntlighet ur ett arkiv- och dokumentperspektiv innebär att fokus förflyttas från dessa aspekter för att istället landa i tidigare nämnda begrepp som bevarande, föränderlighet och informativitet. Det betyder inte att etnologiska och lingvistiska kvaliteter förlorar sin relevans, tvärtom, men de är inte de aspekter som i första hand studeras.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att skapa en ökad förståelse för muntliga dokument och muntliga källor i en arkivkontext. Vikt och intresse läggs därmed vid studium av dokumentens föränderliga eller oföränderliga karaktär samt hur de påverkas av arkivering och förflyttning mellan olika typer av medium och informationsbärare. Dokumenten kommer att kontextualiseras och frågor kring migrering kommer att belysas. Uppsatsen syftar också till att skapa förståelse kring interaktionella funktioner hos dokumenten och kring dokumentens existens som en process av kontinuerlig utveckling eller förändring.

Eftersom muntliga dokument generellt är ett ämne som fått liten akademiskt utrymme är tanken att uppsatsen också skall bidra till att utöka kunskapen kring ett ämne som tidigare fått relativt lite uppmärksamhet. Att studera de muntliga dokumenten ur ett

migrerings- och arkivperspektiv ger förutom en ökad förståelse för villkoren för muntliga dokument också potential att öka kunskapen kring dessa aktiviteter även för andra typer av dokument.

Det specifika material som ligger till grund för studien är ljud- och videoinspelningar av visor och berättelser knutna till dessa visor. Ovanstående syfte kan därmed specificeras ytterligare till att i första hand skapa en ökad förståelse för visors villkor i en arkiv- och dokumentkontext.

1.4 Frågeställningar

Den övergripande frågan för denna uppsats är följande:

Vad händer när ett muntligt dokument överförs till ett annat medium för arkivering?

För att kunna förstå de studerade dokumenten bättre använder jag följande frågorsom riktlinjer i forskningen:

Vad karakteriserar det migrerade muntliga dokumentet?

Hur förhåller sig dessa karakteristika och funktioner till muntliga dokument?

Även dessa frågor inbegriper potentiellt underavdelningar. Exempelvis innehåller karakteristik och funktioner diskussioner kring innehåll, uttryck, kontext, symbolik och skript.

2 Litteraturöversikt

Det kommande stycket syftar i första hand till att ge en översikt över tidigare forskning som jag anser ger en bra grund och utgångspunkt för uppsatsen och forskningsproblematiken knuten till densamma. Jag har delat in översikten i tre delar, där de två första är tämligen åtskilda, men delvis knyts ihop i den tredje. I dessa delar förklarar jag i tur och ordning dokument, *oral history* samt *oral documents* eller muntliga dokument. Det rör sig således i första hand om en bakgrund, men det är ofrånkomligt att kapitlet även innehåller tendenser till teoretiska resonemang, som återkommer senare i uppsatsens analyserande del. Syftet är dock inte i första hand att presentera teori, det finns ett särskilt kapitel för det, utan istället just att vara en grund för uppsatsen att stå på.

2.1 Dokumentstudier

Dokument utgör det huvudsakliga objektet i den här uppsatsen varför en utförlig presentation och diskussion av begreppet och forskning kring det är på sin plats. Dokument kommer från det latinska *documentum* vilket betyder såväl exempel (också i betydelsen varning) som instruktion och undervisning. Det indikerar en innebörd relativt långt ifrån den vardagliga betydelsen av någon form av skriftlig utsaga, gärna av juridisk eller avtalsmässig art. Faktum är att in på 1600-talet relaterades både muntlig undervisning, men också instruktioner till begreppet. Först med nationalstatens framväxt och den därtill hörande byråkratin fick begreppet den betydelse som i modernt vardagligt tal ofta åsyftas. Med tiden kom även vetenskapen att använda begreppet och experiments trovärdighet kom att knytas till dokumentationens dito. Dokumentation av såväl juridisk som vetenskaplig art började så småningom samlas i arkiv och bibliotek och i samband med det växte en vetenskap kring dokument fram (Lund 2010, ss 740-741).

Paul Otlet, den belgiske informationspionjären, såg dokument som i första hand en representation av idéer eller objekt, men medgav att objekten själva kunde fungera som dokument. Förutsättningen för dokumentet var information och förmågan att informera. Baserat på den utgångspunkten definierade Otlet modeller, arkeologiska fynd och konstverk som dokument och kallade även statyer för tredimensionella dokument (Otlet 1990, s. 153). Otlet har kritiserats för ett alltför positivistiskt förhållningssätt till kunskap, men ger oavsett det en bred utgångspunkt för förståelsen av dokument som företeelse och vetenskap. Dokumentet blir för Otlet ett slags materialiserad form av människans sociala och kollektiva minne (Ørom 2007).

Suzanne Briet (2006) arbetade vidare på konceptet, men lade ett kanske ännu större fokus vid beviset än det rent informativa. ”A document is a proof in support of a fact”

(Briet 2006, s. 9 tillskrivet "a contemporary bibliographer"), alltså någonting som står som en symbol eller ett slags bevis för någonting annat. Briet negligerade dock inte dokumentets undervisande form. Den definition som hon når fram till blir: "any concrete or symbolic indexical sign [*indice*], preserved or recorded toward the ends of representing, of reconstituting, or of proving a physical or intellectual phenomenon) (Briet 2006, s. 10). Härav följer det berömda exemplet att en stjärna inte är ett dokument, men däremot ett fotografi av samma stjärna, en antilop på savannen är inget dokument, men den infångade antilopen i en djurpark är det, då den får representera alla antiloper, eller principen antilop (Briet 2006, s. 10). Påståendet indikerar i någon mening att när ett objekt lyfts ur sin "naturliga" kontext för att istället fungera som en symbol eller representera, eller signifiera, uppnår objektet också status av dokument. Detta skall dock inte förstås som att dokumentet kan uppstå slumpartat, det är mot bakgrund av intentionen att skapa en representation, ett bevis, som detsamma uppstår.

Bernd Frohmann (2004) konstaterar att i sin *Documentation Redux: Prolegomenonto (Another) Philosophy of Information* att det är svårt att distingera huruvida information finns i dokumentet i fråga eller i förståelsen av dokumentet. Hur intressant den diskussionen än är kan man konstatera att för den här studien, som i första hand koncentrerar sig på dokument även om information förstås utgör en del av förståelsen kring dessa, är det inte något större problem. Oavsett om informationen i sig existerar först när den avkodas dokumentet så förutsätter den fortfarande dokumentet, som alltså alldeles oavsett informationens exakta position är värdefullt att studera. Frohman föreslår också fyra praktiker som påverkar ett dokument informativitet, eller utgör en förutsättning för informativiteten. Frohman menar att dokument endast kan vara trovärdiga givet preciserade praktiker knutna till dem. Jag återger dessa fyra praktiker på engelska, då jag tycker att försöken att översätta dem inte blir tillfredsställande, men jag diskuterar dem sedan för att på så sätt ringa in och precisera innebörden. Frohmanspraktiker är (1)*materiality*, (2)*institutional sites*, (3)*the way in which they are socially disciplined* och (4)*historical contingency*. De här praktikerna antyder ett slags kriterier för att ett dokument trovärdigt skall kunna hanteras som ett bevis.

Den första av praktikerna rör materialitet. Frohman citerar Geoffrey Nunberg som menar att förståelsen för information är direkt knutet till den materiella organisationen av information. Det går alltså inte att koppla loss information från sättet den förmedlas på. Om funktionen som bärare av information delvis utgör definitionen av ett dokument är således dokumentets sammansättning, dess materialitet, absolut fundamental för informationen det förmedlar. Den andra praktiken knyts till institutioner. Förståelsen av ett dokument eller den information det förmedlas påverkas av den eller de institutioner det förknippas med. Det rör både institutionen som gett upphov till dokumentet, men kan även röra exempelvis förvaringsplats. Den tredje praktiken handlar om vad som direktöversatt betyder social disciplinering. Hit kopplas de kunskaper och den förförståelse som krävs, ett slags dokumentsocialisering. Den fjärde är den historiska aspekten, förstådd som att praktiker uppkommer och försvinner, vilket enligt Frohman knyts till historiska förhållanden (Frohman 2004).

Då detta rör sig om praktiker kring, och för förståelsen av, dokumentets informativitet kan man anta att dokument mycket väl kan existera utan att uppfylla nämnda kriterier, men att de då inte längre fungerar på ett informativt sätt. Givet den tidigare diskuterade definitionen av dokument knutet till bevis och som en behållare för information, kan man fundera över huruvida det icke-informativa dokumentet överhuvudtaget är en möjlighet. Frohmans formulering antyder det, men det skall snarast förstås som en rent teoretisk möjlighet. För Frohman är dock informativiteten en nyckelfråga, vilket framgår av den hastigt nämnda diskussionen kring var denna informativitet finns, i dokumentet eller tolkningen. Vi ser då att eftersom informativiteten är knuten till praktikerna bör det rimligtvis innebära att den är knuten till tolkningen av dokumenten snarare än dokumenten själva.

Niel Windefeld Lund (2010), professor i dokumentstudier, ger en tämligen noggrann överblick över begreppet dokumentets ursprung och historiska användning, varav en del återgivits ovan, för att sedan ge följande förslag för en definition av dokument: ”any result of human efforts to tell, instruct, demonstrate, teach or produce a play, in short to document, by using some means in some ways.” (Lund 2010, s. 743) Definitionen är som synes väldigt bred och inkluderande och det man skall komma ihåg är att Lunds definition kommer från en diskussion kring textbegreppet lika mycket som en historisk genomgång av dokumentbegreppet.

Många argument har under senare tid förts fram för att höja statusen på studiet av dokument. Exempelvis hävdar biblioteks- och informationsvetaren Anders Ørom att begreppet dokumentvetenskap betydligt bättre beskriver den verksamhet som informationsvetare bedriver. Ørom menar att det endast är det faktum att informationsvetenskap sedan länge existerar som ett etablerat begrepp och forskningsfält, som överhuvudtaget gör det meningsfullt att hålla fast vid (Ørom 2007).

Från ett annat håll hävdar den kanadensiske arkivteoretikern David Beard att dokumentbegreppet är väl lämpat för att ersätta kulturvetenskapernas ”text” som samlingsnamn för studiet av kulturbärande artefakter (Beard 2008). Alltså precis samma diskussion som den som leder Lund till dennes definition av dokument (se ovan).

2.2 Oral History och muntlig tradition

Den här uppsatsen är som redan nämnts i första hand en studie av dokument. Den syftar till att beskriva och analysera en specifik typ av dokument och det här kapitlet, som beskriver tidigare forskning, är i första hand fokuserat på dokumentstudier. Men eftersom de dokument som ligger till grund för uppsatsens empiriska och analyserande del är hämtade från en delvis annan ämnestradition finner jag det lämpligt att även ge en översiktlig introduktion till denna. Detta avsnitts funktion skall alltså i första hand ses som ett försök att kontextualisera materialet, snarare än uppsatsen som helhet.

Ämnesområdet jag talar om är *Oral history* vilket har sitt ursprung i historieämnet, även om beröringspunkterna med etnologi och antropologi är uppenbara. Den brittiska sociologen och historikern Paul Thompson sammanfattar ämnet så här:

Oral history is a history built around people. It thrusts life into history itself and it widens its scope. It allows heroes not just from the leaders, but from the unknown majority of the people. It encourages teachers and students to become fellow-workers. It brings history into and out of the community. It helps the less privileged, and especially the old, towards dignity and self-confidence. It makes for contacts - and thence understanding - between social classes, and between generations. And to individual historians and others, with shared meanings, it can give a sense of belonging to a place or in time. In short it makes for fuller human beings. Equally, oral history offers a challenge to the accepted myths of history, to the authoritarian judgment inherent in its tradition. It provides a means for radical transformation of the social meaning of history.

Thompson 2004, s. 28

Oral history kom alltså att ta plats inom historisk forskning både som en metod och som en praktik. Traditionell historieskrivning hade för sin analys av politiska, sociala och ekonomiska faktorer i första hand hämtat information från källor inom samhällets högre skikt. Anledningarna var att det material man hade tillgång till nästan uteslutande producerats av de högre samhällsklasserna, och att många historiker själva härstammade från den typen av förhållanden. *Oral History* hade som syfte att istället lyfta fram och fokusera på de historier som ditintills inte fått utrymme. Man gjorde detta genom att intervjua och samla in material av mer ”folklig” karaktär. Berättelser, legender eller, som i fallet med materialet för den här uppsatsen, visor. *Oral history* kom således att initialt stå i skarp kontrast till den traditionella historieskrivningen. På det sättet kom oral history att till viss del förknippas med social radikalism, där även folkets historia lyftes fram och ställdes bredvid stater, makthavare och etablerade institutioners historia (Thompson 2004). Det skapade också debatter kring hur pålitligt minnet var som källa såväl som om förhållandet mellan historia och minne (Perks & Thomson 2004).

Även från ett arkivvetenskapligt perspektiv framstod muntliga källor som problematiska. Orsakerna är knutna till ett mer positivistiskt paradigm och återigen en misstänksamhet mot minnet som huvudkälla, men också till en vetenskap som under lång tid närmast uteslutande riktat sin uppmärksamhet mot skriftliga källor. I takt med att arkivvetenskapens fokus skiftats och kommit att handla mer om urvalsprinciper har också förhållandet till muntligt överförd information öppnats upp. Arkivvetenskapen har kommit att titta mindre på dokumenten och mer på de aktiviteter som är dokumentens upphov, därmed har den tidigare misstänksamheten mot muntliga källor försvunnit och vi har istället fått arkiv vars huvudverksamhet riktar sig mot just muntligt material. Utmaningen har då istället, helt i linje med diskussionen kring urval, kommit att handla om i vilken utsträckning det är möjligt att skapa ett bestånd av muntliga källor som har ett reellt värde för framtida forskning (Wallot & Fortier 2004).

2.3 Muntlig tradition och oral documents

Det äldsta sättet att bevara *Oral history*, eller någon historia överhuvudtaget, var genom muntlig tradition. I *Orality and Literacy* beskriver Walter J. Ong utförligt primärt muntliga kulturer, deras förutsättning och förståelse för muntlighet och sätter den i förhållande till literata kulturerna. Det som framträder är ett annat förhållande till ordet. Ordet är inte, som i primärt literata kulturer, någonting som kan ses eller visualiseras. Det är istället ett ljud (Ong 2010, s. 31).

Även muntliga kulturer har naturligtvis ett behov av att kollektivt minnas. I *Black history, oral history and genealogy* beskriver Alex Harvey gambiska *griots*¹ som "walking, living archives of oral history" (Harvey 2004, s. 15). Eftersom själva förutsättningen för att kalla en kultur primärt oral, i Ongs betydelse av begreppet, är en avsaknad av förståelse för det skrivna ordet, följer att andra typer av tekniker måste användas. Återberättandet fyller en viktig funktion, reciterandet blir en form av återsökning. Individens minne är förstås av central betydelse. Ong visar att kommunikation fyller en avgörande betydelse för hur minnet fungerar, men även hur minnet används är av vikt. Man tänker minnesvärda tankar och rytm är av stor betydelse, även när en bestämd meter inte används (Ong 2010, s. 34). Man skall dock inte göra misstaget att tro att muntliga kulturernas recitation lärs utantill och att en berättelse reciteras ordagrant varje gång. Istället fungerar nyckelfraser som en slags stolpar att strukturera berättandet kring. Men själva utförandet blir ofta unikt, inte bara mellan olika berättare utan även mellan samma berättare vid olika tillfällen (Ong 2010, s. 57 ff). Minnet fungerar, enligt den amerikanske informationsvetaren Deborah Turner (2010), genom sociala överenskommelser som fångar och mentalt arkiverar fakta och intryck. Men för att förmedla information måste någon form av annan metod engageras.

Eftersom den här studien i mångt och mycket behandlar dokumentation av muntligt förmedlad information följer här en ytterligare fördjupning kring ämnet och vad Turner kallar *oral documents* och *orally-based information*, men som jag fortsättningsvis kommer att benämna muntliga dokument och muntligt baserad information. Turner definierar muntliga dokument som "an artifact conveying evidence or information: 1) about specific content and 2) that is embedded in the action(s) of furnishing that content through orality." (Turner 2009, s. 24) Som synes är det först med citatets sista ord som den muntliga aspekten tar plats. För övrigt tar definitionen helt och hållet sin utgångspunkt i en traditionell förståelse av dokument, med begreppen artefakt, bevis och innehåll.

Diskussionen kring minne är fundamental för diskussionen kring muntlighet. Det minne som avses är det sociala minnet, men Turner går omvägen via kollektivt minne, som kontrasterar mot *historia*, för att förstå det sociala. Där historia får sitt innehåll genom individuella och institutionella berättelser, dokument och artefakter, skapas det kollektiva minnet istället genom vilken betydelse man tillmäter dessa dokument och artefakter. Det kollektiva minnet är produkten av vad som bedöms vara viktigt att komma ihåg, men också *hur* det är viktigt att komma ihåg. Turner talar

¹ En griot är en sorts historieberättare. I Harveys text har olika griots uppgiften att berätta olika släkters historia (Harvey 2004).

också om ett socialt minne, som fungerar på samma sätt som det kollektiva, fast på individnivå. Det sociala minnet är viktigt för muntlig tradition eftersom det enligt Turner är samma sociala faktorer och influenser som skapar muntlighet som skapar minne. Förhållandet är en slags cirkelrörelse, eller en triangulär rörelse där sociala förhållanden skapar sociala minnen, vilket i sin tur formar språket, som i sin tur formar de sociala förhållandena. Språk och minne är grundstenarna för muntlighet (Turner 2010).

Bevis förmedlas genom muntligt buren information på flera olika sätt. Mest uppenbart är de ord som brukas, men information förmedlas också i ljuden samt ges mening av den givna kontexten (Turner 2009, s. 104). Turner (2009) lutar sig delvis på Frohmans tidigare nämnda fyra praktiker för ett dokumentets informativitet, men menar att det i fallet med muntliga dokument tillkommer ytterligare två: gränser och struktur. Gränskriteriet förmedlar information om dokumentets början och slut, dess huvudsakliga innehåll och vem eller vilka som skapar det. Strukturfunktion knyter istället nära an till Frohmans institutionalisering och är nära kopplat till kontext (Turner 2009, ss. 311-312).

En dominerande del av allt informationsutbyte sker muntligen, vid fysiska möten mellan människor eller via exempelvis telefon (Wallot & Fortier 2004, s. 367). Turner (2010) konstaterar också att muntligt förmedlad information är det sätt som de flesta människor föredrar att tillgängliggöra sig information på. Termen *media richness* används för att beskriva ett mediums förmåga att överföra mening och förståelse. Information överförd muntligt och öga mot öga antas vara det "rikaste" mediet av alla, alltså det sättet där ett budskap har störst potential att nå från sändare till mottagare med ett minimum av distorsion (Turner 2010).

Vad som är viktigt att komma ihåg är att Deborah Turner, som är informationsvetare, diskuterar muntliga dokument huvudsakligen från en informationssökande eller informationsförmedlande utgångspunkt. Hennes analys tenderar därmed att sätta information i sig i första rummet. Därmed inte sagt att hennes slutsatser är felaktiga, men för den här uppsatsen är de inte de enda. Det är till viss del diskutabelt (och jag kommer att återkomma till just den diskussionen) huruvida det material jag arbetat med kan kategoriseras som muntliga dokument. Men det är för just den diskussionen jag kommer att falla tillbaka på Turners forskning.

3 Teori

Ett dokument är aldrig statiskt, det förhåller sig alltid till sin omvärld och befinner sig därför alltid i utveckling (jmf McKemmish 2001, s. 335). Den kontext som gett upphov till dokumenten kan mycket väl vara sedan länge frånvarande när dokumenten arkiveras. En ny innebörd kan ha tillskrivits dokumentet, en ny kontext skapat nya tolkningsföreträden. För att försöka förstå dokumentens kontextuella kvaliteter och utveckling använder jag mig av ett teoretiskt ramverk som fått namnet *records continuum* och som ackompanjerat av en tredimensionell bild kommit att kallas *records continuum model*.

3.1 Records continuum

Records continuum model är en teori och förklaringsmodell för förståelsen av arkivhandlingar i tid-rum, utan att för den sakens skull föreslå en linjär utveckling. Modellen har sitt ursprung i Australien och den diskurs kring utveckling och kontextualisering av arkivhandlingar som fanns där under framförallt 1980-talet och var på sin tid banbrytande och närmast radikal i sin syn på handlingarnas kontinuitet och icke-linjära utveckling. Initialt fungerade uttrycket *records continuum* huvudsakligen som en metafor för kontinuiteten och helhetsperspektivet på förhållandet mellan *record managers* och *archivist*. I en svensk kontext har vi inte den distinktionen, åtminstone inte språkligt, varför den konnotationen aldrig kopplats till *records continuum*. Begreppet kom under 1990-talet att utvecklas och konkretiseras av flera olika australiska teoretiker och numera betecknar *records continuum* modell snarare ett specifikt sätt att resonera kring och förstå handlingar och en modell för göra den förståelsen enklare (Upward 2000; McKemmish 2001).

Records continuum thinking takes a multi-dimensional view of the creation of documents in the context of social and organisational activity (proto record-astace), their capture into records systems (record-as-evidence), organisation within the framework of a personal or corporate archive (record-as-personal/corporate memory), and pluralisation as collective archives (record-as-collective memory). In continuum terms, while a record's content and structure can be seen as fixed, in terms of its contextualisation, a record is 'always in a process of becoming'.

McKemmish 2001, s. 33

Att en arkivhandling är ”always in a process of becoming” har blivit något av modellens motto och sammanfattar i sin enkelhet i stora drag *records continuum* väldigt väl. Arkivhandlingar skall inte förstås som skapade i statiska och väl definierade stadier med tydlig riktning och mål. Istället är de produkten av en kontinuerlig utveckling, som varken är linjär eller förutbestämd. Från det perspektivet fixeras och bevaras dokument, som skapats i en kontext av social eller institutionell

praxis och interaktion, genom en process där lager av mening kontinuerligt adderas till dem. Den initiala betydelsen av dokumentet utgör därmed bara en del av dokumentets hela betydelse. Uppgiften från ett arkivarietperspektiv i förhållande till dokumenten blir därför att förstå denna kontinuerliga process, så att den får uttryck i arkivbeskrivningar och arkivvård och därmed gör dokumenten tillgängliga i samtliga sina skepnader. Därmed garanteras att dokumenten är användbara för individer och institutioner så länge de upplevs som värdefulla (McKemmish 2001, s. 336).

Records continuum har genom Frank Upward visualiserats i en modell (se figur 1) som, liksom teorin i stort, hämtat inspiration från den brittiske sociologen Anthony Giddens *space-time-continuum*. "Records can never be set aside from spacetime." (Upward 2000, s. 122) Modellen skall förstås som tredimensionell och dess delar som sfärer snarare än cirklar. Den ger därmed en mångfald av aspekter att relatera till en handling kontinuerliga meningsskapande. De fyra sfärerna är följande:

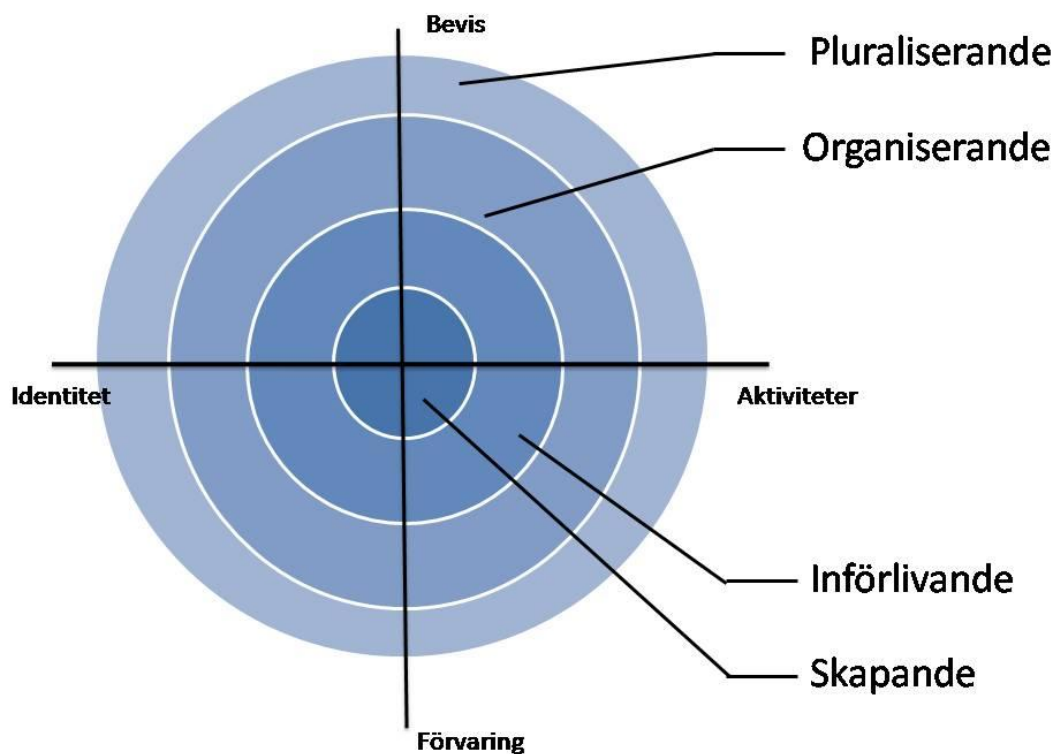
- *Skapande*. Här uppstår handlingen och dess initiala struktur. Dokumentets mening existerar här främst som ett spår av den process som är dess upphov.
- *Införlivande*. Genom att medvetet låta handlingen representera en del av den skapande processen ges den en ny innebörd, som delvis friställer den från den skapande kontext den numera står som bevis för.
- *Organiserande*. Handlingen organiseras i en ny kontext av arkiv, individuella eller organisationsmässiga. Här hamnar handlingen i ett sammanhang som inte nödvändigtvis behöver vara knutet till dess uppkomst. Fortfarande kan handlingen förstås som en form av bevis och dess roll som representant är ännu mer markerad.
- *Pluraliserande*. Handlingen får en innebörd av minne, återigen individuellt eller på olika former av organisationsnivåer. (Upward 2000; McKemmish 2001)

Den punktvisa uppställningen och rörelsen från det specifika till det allmänna kan kanske ge intrycket av en linjär utveckling. En sådan tolkning vore dock orimlig, det finns ingenting predestinerat i modellen och handlingens kontinuum är rörligt genom samtliga faser utan bestämd riktning.

By contrast, post-modern ideas about records view them as dynamic objects that are fixed in terms of content and meaningful elements of their structure, but linked to ever-broadening layers of contextual metadata that manages their meanings, and enables their accessibility and useability as they move through 'spacetime'.

McKemmish 2001, s. 349

Dessa fyra sfärer genomkorsas alla av fyra axlar. Dessa beskriver handlingen som bevis, aktivitet, identitet och förvaring (Upward 2000). Initialt kan dessa fyra axlar tyckas motsvara de fyra sfärerna. Enligt modellens förespråkare skall de dock förstås som aspekter som kan studeras i samtliga sfärer, därav modellens tredimensionalitet.

Figur 1, efter Upward 2000

Ett exempel på hur dokument rör sig genom modellens olika delar ges av McKemmish i *Traces: Document, record, archive, archives* (2005), vars titel tydligt anspelar på modellen. McKemmish beskriver hur fotografier av en specifik händelse, i det här fallet en räddningsaktion utförd av besättning ombord på ett australiskt militärskepp, tas ut ur sin kontext och får symbolisera någonting helt annat, istället hur båtflyktingarna kastar barn överbord. De fotografiska dokumenten uppkommer alltså i en given situation, de skapas och är spår av den skapande händelsen. När de senare "pluraliseras" av en institution, i McKemmishs fall via media, skapas ett minne av en händelse. Denna händelse har mycket lite gemensamt med den händelse som skapat dokumenten. I det här exemplet är tidpunkten visserligen i stort sett gemensam, däremot är det minne som fotografierna är en del av att konstruera en situation som aldrig inträffat (McKemmish 2005).

Frank Upward (2000) presenterar ytterligare tre modeller baserade på samma tidsrumsliga aspekter varav den första *information continuum model*, potentiellt bär mening för denna uppsats. Modellens struktur är i det närmaste identisk med den tidigare diskuterade, men behandlar istället information. Nyckelbegrepp som därmed tas med i modellen rör såväl minne som system.

4 Metod och material

Jag har valt att kalla den här uppsatsen för en dokumentstudie, helt enkelt därför att det är precis vad det är, en studie av dokument. Det finns dock ett problem knutet till användandet av nämnda begrepp, det är inte helt entydigt vad som avses. Följande kapitel syftar därför till att prestera hur jag arbetat med det empiriska materialet och därmed också på vilken innebörd som jag i den här uppsatsen knyter till begreppen dokumentstudie och dokumentanalys.

4.1 Metoddiskussion

För det första är dokumentanalys som nämnts ett inte helt oproblematiskt begrepp och de beskrivningar av dokumentanalys man hittar i metodlitteratur förbiser flera aspekter som är av särskilt intresse för min uppsats. Kort sagt kan det sägas att i mycket av den metodlitteratur som behandlar dokumentanalys ses metoden i första hand som ett komplement till andra metoder. Den syftar då till att ge en ökad förståelse för det behandlade ämnet genom en analys av dokumentens innehåll. Fokus riktar sig mot att dokumenten uppstått utanför den aktuella forskningen och ges därmed innebörd av ett slags sanningssägare. "Documents contain text (words) and images that have been recorded without a researcher's intervention" (Bowen 2009) och

Dokument (dvs i huvudsak skriftliga källor) är däremot vanligtvis producerade av andra motiv än forskningsändamål och är därför inte underkastade samma begränsningar. De utgör i själva verket en "färdig" och rik informationskälla för den forskare som har den fantasi som krävs.

Merriam 1994, s. 117

Som framgår läggs fokus gärna, om än inte uteslutande, på skriftliga källor och den information som förmedlas via textinnehållet (orden) i ett dokument. Bowen (2009) skriver till och med "For the purposes of this discussion, other mute or trace evidence, such as cultural artifacts, is not included." Men förutom att ge en för snäv bild av begreppet dokument, vilket i sig är ett mindre problem, ges även en innebörd av begreppet dokumentanalys som helt fokuserar på innehåll och egentligen helt saknar analytiska ambitioner utanför vad som lika gärna kan benämnas textanalys. Denna traditionella syn på dokumentanalys fungerar kanske just som ett kompletterande metod, men ger ingen hjälp när dokumenten själva utgör studieobjektet.

Den här uppsatsen syftar således inte till att undersöka ett specifikt ämne med hjälp av utvalda dokument textinnehåll. Dokumenten *är* det specifika ämnet. Det gör att dokumentanalys, som metod och studie måste ges en annan innebörd. En analys genom ovan angivna ramar skulle bli tämligen intetsägande. Istället för att läsa *i*

dokument, som den traditionella innebörden av dokumentanalys förslår, vill jag i den här uppsatsen läsa *dokument*. Dokumentet får därför betydelse som artefakt eller ting.

Den metod för dokumentanalys jag istället använt mig av för den här uppsatsen har istället hämtat inspiration och infallsvinklar från biblioteks- och informationsvetaren Helena Franckes (2008) avhandling ”The (re)creation of scholarly journals – Documents and information architecture in open access e-journals”. Francke diskuterar problematiken med att studera ett fenomen utifrån dess resultat, alltså studera processer och praktiker som format dokument genom att analysera dokument som utgör produkten av desamma. Det är knappast realistiskt att anta att man kan lära sig om ett fenomen alla aspekter enbart genom att titta på vad det lämnat efter sig. Men, skriver Francke

[t]o look primarily at the resulting objects – the documents – can answer questions about *what* the documents’ design looks like at a specific point in time, that is, *what forms* the production has caused the documents to take, rather than *why* these particular forms were chosen.

Francke 2008, s. 160

Som citatet visar handlar det, som vid alla metodval, om att förstå vilken typ av frågor som kan besvaras och vilka som inte kan besvaras med en given metod. Givet uppsatsen teoretiska ramverk och grundläggande frågeställningar är det således ett meningsfullt metodologiskt val. Ytterligare goda skäl att studera dokument ur det här perspektivet är att man därmed närmar sig studieobjektet från samma perspektiv, om än med en mer uttalad agenda, och möter samma form som de användare som brukar dokumenten (jmf Francke 2008, s. 160).

Precis som jag nämnde i uppsatsens inledande stycken finns det argument för att dokument är ett mer lämpat begrepp för det som inom kulturvetenskaper brukar benämnas text. Den läsning jag gör av dokument är på många sätt den man traditionellt inom kulturvetenskaper gjort av text, alldeles oavsett om det rör sig om skrivna, eller för den delen talade, ord eller inte. Att analysera dokumentens innehåll är en viktig del av den här studien och skall inte på något sätt ringaktas, men studien studerar dokumenten i sig själva, varför en analys av endast innehåll inte är tillräcklig. Dokumentens innehåll är alltså inte betydelselös, det utgör tvärtom en viktig del av vad som skapar dokumentet, men det är viktigt att förstå att det endast rör sig om en del av många.

Hur utförs det här mer konkret? För att förstå dokumenten krävs en analys som förutom innehåll också involverar uttryck, kontext, förbindelser, funktioner, historia, etc. Den teoretiska bakgrund som jag presenterar visar att för att förstå dokumenten i fråga krävs en analys från många fler håll än endast innehåll. Metoden tangerar därför flera andra typer av metoder. Jag hämtar framförallt inspiration och riktlinjer från fallstudier och textanalys, men även från bildanalys, allt i syfte att få en bredare förståelse för dokumentens sammanhang, roll och funktion. Man skulle rentav kunna se uppsatsen som en form av fallstudie, där de specifika dokumenten utgör fallet som sedan studeras med hjälp av flera olika metoder och infallsvinklar.

Fallstudien är en metod som används för att systematiskt studera en företeelse genom att inrikta sig på flera olika variabler. En förutsättning, som Merriam (1994) kallar avgörande, för att en fallstudie skall fungera väl som metod är att det går att identifiera ett "avgränsat system" (Merriam 1994, s. 24). Man säger att fallstudien är partikularistisk. Merriam föreslår exempelvis en händelse, en institution eller en social grupp som avgränsade system. I den här studien utgör företeelsen "muntliga dokument", och mer specifikt det migrerade muntliga dokumentet, detta system. Fallstudien karaktäriseras av en situation där det inte är möjligt att skilja variabler från kontext (Merriam 1994, ss. 24-25).

När det avgränsade systemet identifierats är fallstudien, till skillnad från andra typer av undersökningar, inte låst till några traditionellt inmutade metoder. Istället är alla metoder för insamlandet av information giltiga.

Inom bildtolkning talar man om olika tolkningsnivåer: materiell, plastisk, ikonisk och verbal, samtliga med både innehålls- och uttrycksaspekter (Sjölin (1998, ss. 78 ff). Det är här viktigt att komma ihåg att bildtolkningen i första hand inriktar sig på framställningar som till sin natur är konstnärliga och skapade i den typen med ett specifikt syfte. Men det betyder inte att terminologin inte är användbar även i andra sammanhang eller att verktygen som erbjuds inte går att applicera på andra typer av objekt, i det här fallet dokument.

Den textanalyserande delen är särskilt användbar i samband med tolkningen av det beskrivande material kring det inspelade materialet. Det här är klassisk textanalytisk mark inriktad på att förstå strukturer och koder knutna till materialet, som utgörs av arkivbeskrivningar, förteckningar och körscheman från de aktuella inspelningstillfällena.

Ett metodologiskt problem för föreliggande studie är den jämförelse som antyds mellan muntligt baserad information och muntliga dokument och den dokumentation av muntliga dokument som studien baseras på. I det ideala fallet hade man haft tillgång till båda och kunnat göra den jämförelsen. Så är dock inte fallet och har, då jag finner det omöjligt, heller aldrig varit aktuellt. Problemet är nämligen att även om jag hade haft möjlighet att på ett tillfredsställande sätt dokumentera muntliga dokument för att sedan försöka analysera skillnader, skulle jag aldrig ha kunnat komma ifrån min egen "minnesdokumentation" av situationen. Den hypotetiska jämförelsen hade helt enkelt förblivit lika omöjlig.

4.2 Material och urval

Det empiriska material jag valt att använda för att utforska forskningsfrågorna är hämtat från Skånes musiksamlingar, som är en fristående del av Folklivsarkivet i Lund. Materialet består dels av inspelningar och dels av dokumentation som knyts till dessa inspelningar på olika sätt. Inspelningarna är i huvudsak av visor, men det förekommer också en form av intervjuer knutna till visorna. Visorna är insjungna av en informant och är inspelade av en forskare. Tidsmässigt sträcker sig inspelningarna från 1978 till 1993. Det rör sig i första hand om ljudupptagningar, men vid ett inspelningstillfälle rör det sig om en videoupptagning. Det ytterligare material som legat till grund för uppsatsen är av mer diversifierad art. Det handlar om

beskrivningar, presentationer och metadata. Det är dokumentation som till större delen är av administrativ karaktär. Det ackompanjerar inspelningarna med syfte att underlätta såväl arkivariens arbete som forskarens.

Valet av materialet har utförts i dialog med Skånes musiksamlingar. Genom att studera ett material som har sitt ursprung inom den enskilda arkivsektorn kan man tänka sig att de beslut som legat till grund för arkiveringen är tagna med det specifika materialet i åtanke, inte är gjort mot bakgrund av allmänna riktlinjer. Det här valet gör att materialet i sig fått ha större inflytande över arkiveringsprocessen, än vad som varit fallet i en statlig eller kommunal arkivinstitution. Att arbeta med just inspelade visor innebär att man studerar ett material med relativt snävt hållna ramar. Det går förstås att skriva nya visor och att ändra befintliga. Men de kan bara ändras inom de redan givna ramarna, vissa delar av visorna måste vara konstanta, annars kommer de inte att fungera. Det går inte att ändra meter eller rim eller melodi hur som helst. Det här gör att visor på ett tydligt sätt knyter an till *Oral history* och som bärare av en folklig muntlig tradition. Fokus blir mer på visan i sig än på personen som framför den eftersom svängrummet för individualisering är mindre. Valet att studera inspelningar med bara en informant bottnar i en önskan om att försöka följa de muntliga dokumenten över tid. Som framgår i kommande delar av uppsatsen återkommer samma visor vid flera olika tillfällen och erbjuder därmed en möjlighet att studera beständighet.

4.3 Materialpraktik

Ett kvalitativt empiriskt forskningsmaterial har en tendens att snabbt bli omfattande och många gånger spretigt. För att möjliggöra en systematisk analys föreslår Rennstam och Wästerfors (2011) tre på varandra följande arbetsätt: sortera, reducera och argumentera. Dessa bemöter tre forskningsproblem: kaos-, representations- och auktoritetsproblem. Jag har utgått ifrån dessa ansatser i analysen av mitt material.

Ett första steg i det som är att sortera materialet är att lära känna det. Språket som används i dessa sammanhang antyder en närmast familjär relation till det insamlade materialet, man skall umgås med det, bli förtrogen. Syftet med denna förtrogenhet är att kunna se genomgående tendenser och drag, relatera till synes skilda delar till varandra och förstå sammanhang som inte nödvändigtvis bestäms av forskningsfrågor, intervjuguiden eller tidslinjära förhållanden. Väl förtrogen med sitt material kan forskaren eller analytikern sortera materialet i kategorier och arrangera dessa för att underlätta analysen av det empiriska materialet. Dessa kategorier bör i idealfallet på ett eller annat sätt utvinnas ur, och vara nära kopplat till, materialet. Men en situation där forskaren upptäcker färdiga kategorier i materialet är högst otrolig, istället kan man tala om att dessa konstrueras (Rennstam & Wästerfors 2011, ss. 196-202). För min del har kategorierna konstruerats med de teorier jag arbetar med i åtanke. Nyckelbegrepp från teorin har spelat en viktig roll och varit ett medvetet val från min sida från början. Det skall dock inte förstås som att jag skapat sorteringskategorier utan hänsyn till mitt empiriska material. Däremot är det rimligt att anta att med andra teoretiska utgångspunkter hade kategorierna förmodligen formerats annorlunda.

Att reducera materialet är nära knutet till urval och representation. Det är av naturliga anledningar omöjligt att presentera allt material, ett urval måste göras. Som forskare måste man prioritera visst material över annat, vissa kategorier framför andra (Rennstam & Wästerfors 2011, ss 202-205).

Sorteringsarbetet är i någon mening grunden och en grund som i den färdiga uppsatsen kanske inte syns så tydligt. Reduceringen kommer främst till uttryck genom att det som presenteras av materialet är ett urval. Argumentationen är ofrånkomlig och i någon mening är hela uppsatsen ett uttryck för densamma. Argumentationen är uppsatsens hela syfte och den får sin substans i hur det empiriska materialet relaterar till teori, men även tidigare och potentiellt senare forskning. Jag anser inte att detta betyder att en mer eller mindre väldefinierad tes drivs. Jag associerar istället argumentationen till någon typ av samtalsform, där uppsatsen existerar som en del av den vetenskapliga diskursen.

5 Resultat och analys

I den kommande delen av uppsatsen presenterar jag resultat och analys. Hur önskvärt det än skulle vara att separera de två, tror jag inte att det låter sig göras. Att presentera dem simultant innebär också att läsningen åtminstone till viss del underlättas och inte tvingar läsaren att ägna sig åt minnesövningar. Av nödvändighet måste vissa delar komma innan andra i en sådan här presentation. Det är ofrånkomligt, men många gånger icke önskvärt. I fallet med den här studien och med de teoretiska utgångspunkter jag arbetar ifrån är det rent av missledande. *Records continuum* gör som nämnts anspråk på att vara icke-linjär i sin uppfattning av tid och därmed utveckling. Det betyder att de olika delarna förutsätter varandra. Inte som ett system där A alltid leder till B, utan ett där B lika gärna kan leda till A, och dessutom samtidigt till C. Det är således önskvärt att läsaren håller i minnet att den uppdelning som gjorts i det här avsnittet endast är av praktisk effekt, inte av analytisk.

Dispositionsmässigt har det här kapitlet fyra delar, först en inledande lite mer utförlig presentation av materialet som ligger till grund för det resterande kapitlet. Därefter följer en undersökning av de muntliga dokumenten genom en studie av innehållet i inspelningarna, denna del följs av ett försök att relatera och analysera dokumenten i en arkivkontext. Den avslutande delen knyter sedan an till forskningsfrågorna och analyserar och diskuterar dem en i taget.

5.1 Presentation

Materialet som ligger till grund för den här undersökningen kan delas i två delar. Dels rör det sig om inspelningar, dels om olika typer av beskrivande material kring inspelningarna. Materialet är helt och hållet hämtat från Skånes musiksamlingar, som är en del av Folklivsarkivet i Lund.

Det inspelade materialet består av både ljud- och videoinspelningar. Inspe­lningarna är initialt gjorda på rullband. De har sedan överförts till DAT-band och finns även bevarade i digital form på hårddisk. Det betyder alltså att samma dokument finns arkiverat i flera olika medium på ett par olika platser. Det existerar här en form av kronologi där en migration skett från ett medium till ett annat, ett original i ena ändan och en eller flera kopior i den andra. Det kan också vara bra att veta att den informant jag valt att följa inte nödvändigtvis är ensam inspelad på banden. Med tanke på att ett band har en viss inspelningslängd har inspelningar med flera olika informanter, i beskrivningarna kallade traditionsbärare, kunnat hamna efter varandra på samma band. Det förekommer också ett tillfälle där informanten intervjuas tillsammans med en annan kvinna, även om det i det fallet ändå nästan delas upp i två intervjuer. Mitt

arbete med materialet har i första hand gjorts på WAVE- respektive .MOV-kopior av de digitala filerna².

Det ytterligare material som analyserats är olika typer av beskrivningar knutna till det inspelade materialet. Det här materialet är av flera olika former och funktioner. Jag har undersökt det databasunderlag som tillhör materialet, både i den form det möter den vanliga brukaren och den bakomliggande information som hanteras av arkivarien. Däremot förekommer ingen analys av databasen i sig, endast dess användning i förhållande till det inspelade materialet.

5.2 Det inspelade muntliga dokumentet

Det här avsnittet bygger, som bör framgå av kapitlets introducerande rader, på själva de inspelade dokumenten. Det rör sig om totalt drygt åttio separata arkiverade dokument, framförallt visor men även kortare intervjuer eller samtal, knutet till visorna. I vissa fall har dessa intervjuer fått egna identifikationsnummer i databasens förteckning, i andra fall sitter de samman med de visor de relaterar till. Hade samtliga intervjufragment behandlats likadant hade antalet separata dokument antingen varit något mindre än åttio, eller betydligt fler. Förutom dessa åttio dokument har jag även haft tillgång till ytterligare inspelningar, som ännu inte finns sökbara i arkivets databas, men som för den här delen av analysen fungerar på precis samma sätt som de färdigarkiverade. Dokumenten från varje inspelningstillfälle hänger i regel ihop och bildar en längre sammanhållen helhet och har också givits på varandra följande nummer som beteckning. Det första inspelningstillfället är i november 1979, det sista i augusti 1993. Det rör sig således om en kontinuerlig dokumentation som sträcker sig över nästan fjorton år. Under de första sju åren är inspelningarna gjorda med relativt jämna mellanrum, därefter mer sporadiskt. I huvudsak rör det sig om rena ljudupptagningar, men vid ett tillfälle har videokamera använts. Vid något tillfälle har det som nämnts förekommit två informanter vid samma inspelningstillfälle, vid de tillfällena har jag valt att endast fokusera på den informant jag följer.

5.2.1 Stabila dokument

Bland de många inspelade visorna, och berättelserna, finns det ett antal som återkommer vid två eller flera inspelningstillfällen³. Dessa visors och berättelsers återkommanden ger en utmärkt möjlighet att analysera ett muntligt dokument över tid. Därmed ges möjlighet att studera utveckling över tid, föränderlighet kontra oföränderlighet, och återkommande mönster i hur dokument relaterar, eller inte relaterar till varandra.

I många fall ackompanjeras visorna av berättelser. I vissa fall då dessa berättelser återkommer är de i det närmaste identiska. Knutet till visan ”Sol och vår” är

² För den här uppsatsen är inte formaten i sig viktiga. Det är viktigare att förstå att dokumenten förflyttats ifrån en form till en annan, hela tiden med tanken att göra dem mer hållbara eller mer tillgängliga. Beakta också att det skett en förflyttning från analoga former till digitala medium.

³ Exempelvis ”Husarvisan” B033a:05 och B237a:18, ”Kulla, kulla” B033b:11, B127a:11, B237a:14, ”Min bror och jag” B033b:09, B127a:07 eller berättelsen om Felix B127a:18 och B127b:02. Det finns dock många fler och är snarare regel än undantag.

exempelvis berättelser om hur den diktades av informantens bror, broderns kontakt med intervjuaren och hur brodern aldrig skrev ned några texter⁴. Till ”Min bror och jag” kommenteras hur fadern alltid sjöng den vid jul efter ”Nu är det jul igen”⁵. Det finns också tillfällen där återgivelse sker i det närmaste ordagrant: ”Det är ju Felix’, ’Felix? Vem är det?’ ’Det är säkert bränneristerna, för de håller på med sånt”⁶. Dessa återkommande berättelser eller kommentarer uppkommer i vissa fall spontant från informanten, ibland är de resultatet av följdfrågor från intervjuarens sida.

I ytterligare ett fall är det intervjuaren som står för den nära nog ordagranna upprepningen. Som exempel kan nämnas frasen ”De äldre lärde de yngre”, som först nämns av informanten i en tidig inspelning, för att sedan återkomma ordagrant, nu som ett konstaterande, från intervjuaren i en senare inspelning⁷. Att visorna upprepas ordagrant är ingenting att fästa någon större vikt vid, det är i någon mening syftet med en visa. Men att visan ges samma berättelse vid upprepade tillfällen tyder på att visan som dokument givits en mycket specifik innebörd. Den har blivit en del av en samling av dokument som ger varandra mening genom att åtföljas. Hur dokument anknyter till varandra är nära knutet till *record continuums* tredje sfär, den organisatoriska. Handlingen eller dokumentet bestäms delvis av kontext och genom relationer till andra dokument inom arkivinstitutionen (Upward 2000). I det här fallet kan det inte röra sig om någon arkivinstitution i konventionell bemärkelse eftersom inspelningen föregriper arkiveringen. Men det rör sig sett till den organiserande funktion som dokumenten genomgått ändå om samma princip. Dokumentens rörelse längs de olika axlarna är också synbar. De knyts till aktiviteter, vissa är sånglekar, andra förknippade med givna händelser, och de identifieras med personer som gett dem till informanten eller på annat sätt förmedlat dem (jmf Upward 2000). Det här är inte någonting slumpartat, utan samma visor klumpas ihop som exempelvis sånglekar eller mer skämtsamma ”sladänger”.

Det går naturligtvis inte att utesluta att denna betydelse och sammanhang med andra berättelser skapades vid det första inspelningstillfället, för att sedan bli kvar över de andra. Men det i sig ändrar inte det faktum att gällande de här muntliga dokumenten så knyts de samman med andra på förhand bestämda dokument. Jag ser det som en indikation på att dessa dokument har en åtminstone delvis bestämd form som förblir konstant över tid. Hur de muntliga dokumenten relaterar till andra muntliga dokument bestäms enligt vissa i förväg bestämda sammanhang (Turner 2010). Många gånger relateras den befintliga visan till dess proveniens, med andra ord hur informanten kommit i kontakt med den. Tidsmässigt skiljda delar kommer således samman, där proveniens, aktiviteter och individer skapar ett för informanten viktigt sammanhang, som är värt att förmedla tillsammans med visan. De tycks därmed utgöra en vital del av visdokumentet, som utan dessa delar inte är riktigt helt. Lager efter lager av kontext adderas till ett givet dokument och skapar dess mening i högre utsträckning än orden som framförs.

⁴ B033b:02, DCL21, SMS VF 03.

⁵ B033b:09 och B127a07.

⁶ B127a:18 och B127b:02.

⁷ B033b:05 respektive B127a:17.

Det är värt att ta i beaktande att denna koppling rör den specifika informanten och kanske även dess relation med den specifika intervjuaren. Reflektionerna och berättelserna som ackompanjerar visorna är i regel personliga. Det är inte troligt att en annan sångare skulle ge exakt samma berättelser till samma visor. Indikationen är att det på det sättet rör sig om en unik och individuell koppling mellan vissa givna dokument. Kontextualitet är ett centralt begrepp inom *records continuum* och genomsyrar samtliga fyra sfärer.

The concept of contextuality in the continuum is concerned with the record's rich, complex, and dynamic social, functional, provenancial, and documentary contexts of creation, management, and use through spacetime.

McKemmish 2001, s. 353

Det är tydligt hur kontextualitetens rika lager är central för dokumenten. De insjungna visornas inbördes förhållande och återkommande tillhörande berättelser visar, eftersom den är så återkommande, att denna kontextualitet även är viktig för de muntliga dokumenten. Återigen kan det vara svårt att med någon säkerhet fastställa vad som är en effekt av intervjusituationen och hur visorna presenterades och kommenterades vid det tidigare intervjutillfället, men det är återigen av sekundär betydelse. Antingen vi talar om en allmän kontext för visorna, eller en som endast är giltig vid inspelningarna så finns den där som en viktig meningsbärare. Dokumentens "rika, komplexa och dynamiska" (jmf McKemmish ovan) kontextualitet kommer tydligt till uttryck i dessa bestämda relationer.

Jag har också försökt att se samband i hur visor klumpas samman och om samma visor tenderar att följa efter varandra. Precis som med fallet med de tillhörande berättelserna skulle detta visa på visorna på förutbestämda sätt relaterar till varandra. Jag har dock inte kunnat se några sådana egentliga mönster. Visserligen kategoriseras sångerna som exempelvis ringlekar, uppbyggliga sånger eller "sladänger", och även om en ringlek gärna följer på en annan rör sig informant och intervjuare ledigt mellan dessa olika kategorier och en uppbygglig sång kan lika gärna följa en sånglek som en visa från samma kategori. Det som snarare tenderar att gruppera vissa visor tillsammans hänger snarare samman med det ovan diskuterade berättandet kring dem. Det är snarare visans proveniens som bestämmer vilka som framförs tillsammans, om de relaterat till skola, hem, eller specifika tillfällen eller personer, än vilket sorts visa det rör sig om.

5.2.2 Instabila dokument

Ett annat sätt att studera visorna över tid är att istället för att se dokumentens innehåll se till dess kvalitet (kvalitet förstått i en rent teknisk, icke-normativ innebörd). Det muntliga dokumentet förmedlas, naturligtvis, muntligt. Det påverkas därmed av den person som förmedlar det. Inte bara i hur den personen väljer att förmedla det utan också av de audiala kvaliteter som personens röst innebär. Det är naturligt att anta att en röst förändras över tid. De fjorton år som förflutit mellan den första och den sista inspelningen visar också på detta⁸. Jag uppfattar att detta kan tolkas delvis på samma sätt som man tolkat penseldrag i tavla. Motiv, färgval, ljus och perspektiv kan vara

⁸ Jämförelse mellan B033a:01-10, inspelad 1979, och DCL21, inspelade 1993.

identiska, men ges olika innebörd av hur penseln applicerat färg på duken, hur tjockt, hur många drag, vilken riktning (jmf Sjölin 1998). Rösterna utvecklas över tid. I de här fallen kan man märka att rösterna åldras och att tonsäkerheten minskar något. Det går inte att utesluta att dessa förändringar kan vara effekten av exempelvis en förkylning, men oavsett vilket påverkas dokumentet av rösterna. Exakt vad det innebär för dokumenten är svårt att säga och skulle kräva en annan typ av studie. Man skulle till exempel kunna tänka sig att en äldre eller skrovligare röst skulle ge intryck av ett mer uråldrigt dokument, eller att en mer tonsäker stämma kunde kunna uppfattas som en bättre förmedling. Detta förblir dock spekulationer och jag föredrar att inte ge mig djupare in i dessa utan helt enkelt konstatera att dokumentet inte kommer att uppfattas likadant vid samtliga förmedlingstillfällen och att en orsak till detta är röstens förändring.

Den här iakttagelsen går till viss del emot det tidigare styckets, som snarare visade på dokumentens oförändrade och kontextuella kvalitet. Röstens funktion som informationsbärare ger istället de muntliga dokumenten en föränderlig karaktär. Ett sätt att betrakta denna förändring är att tänka på dokumentens förvaring. *Record continuums* förvarande axel kan tyckas i första hand vara en diskussion kring arkivorganisation. Men eftersom det vid de här inspelningarna för sig om ett dokument som får liv först när det förmedlas av en person kan förvaringsplatsen snarast ses som identisk med den person som förmedlar det. Förvaringsplats är en av de aspekter som påverkar dokumenten i samtliga sfärer, därav följer att det är självklart att denna förvaring påverkar dokumentens utveckling. När den mänskliga "förvaringen" utvecklas utvecklar den samtidigt dokumenten. Dessa blir automatisk mindre stabila, mer föränderliga över tid.

Det är viktigt att komma ihåg att de här iakttagelserna, de som talar om stabilitet jämfört med de som talar om instabilitet, inte står emot varandra i någon egentlig mening. De förekommer helt uppenbart parallellt. Men de påverkar upplevelsen av muntliga dokument i två delvis motsatta riktningar. Dokumenten rör sig samtidigt såväl mot större föränderlighet, som mot större oföränderlighet. Det här gör att det inte går att tala om en helt entydig utveckling och *records continuums* förkastande av den linjära tidsuppfattningen till förmån för en kontextuell verkar passa betydligt bättre för att förstå dokumenten (jmf McKemmish 2001). Det är också i viss mening olika delar av dokumenten som i första hand fungerar som stabila eller instabila delar. Relationerna till andra dokument förblir i de här fallen stabila, strukturen i varje givet dokument är istället utsatt för förändring.

5.2.3 Minne och hjälpmedel

Dokumentationen från ett inspelningstillfälle skiljer sig drastiskt ifrån de övriga, nämligen den videoinspelning som finns från augusti 1983⁹. Innehållsmässigt skiljer den sig inte nämnvärt, det är samma upplägg, samma visor och samma berättelser. Men rent uttrycksmässigt adderar de rörliga bilder ytterligare dimensioner, man kan plötsligt studera exempelvis kroppsspråk och få visuella intryck från inspelningstillfället. Mot den bakgrunden är det antagligen inte någon slump att den spelats in ute. Man har kompromissat de audiala kvaliteterna för de visuella. Att

⁹ SMS VF 03 och SMS VF 04

fortsätta att tala om dessa inspelningar i termer av muntliga dokument är till viss del problematiskt. Visserligen visar Turner (2010) att kroppsspråk spelar en viktig roll för muntliga dokument. Och dessutom är det som sagt samma visor och fokus ligger kvar på just visorna. Men samtidigt är skillnaden mot övriga dokument så påtaglig att det tydligt handlar om två olika fenomen.

De adderade visuella kvaliteterna i videofilmerna ger också viss konkret information som i de rent audiala dokumenten förblir gissningar. En sådan aspekt är hjälpmedel. Det är intressant att beakta att återgivandet av de olika visorna inte heller helt och hållet är någon minnesövning. Ibland tar informanten, åtminstone till viss del hjälp av nedskrivna texter. Det här kommenteras i flera inspelningar, men är också fullt synligt i videofilmerna. Det är knappast särskilt förvånande och precis som Ong (2010) visat rör sig muntligt reciterande sällan om rena minnesuppvisningar, utan är istället resultatet av användande av olika tekniker och hjälpmedel. Visans meter är förstas ett uppenbart hjälpmedel, men även nedteckningar används alltså.

Det är samtidigt värt att beakta att informanten i fråga i videoinspelningarna inte är beroende av sina hjälpmedel, annat än för att påminnas om en viss visas existens. Inspelningen är gjord på en ganska blåsig dag och när sånghäftet fortsätter att blåsa igen sjunger informanten vidare till synes helt utan behov av stödord eller riktlinjer. Samtidigt kan man i de sista inspelningarna flera gånger höra informanten klaga över ett försvinnande minne. Det gäller både i förhållande till det rent verbala innehållet i visorna, men i vissa fall också rörande melodi¹⁰. Precis som i fallet ovan med röstkvaliteten påverkas framförandet av visorna återigen av hur de ”förvaras”.

5.3 Det arkiverade dokumentet

Efter att inspelningarna en gång gjorts har de här dokumenten blivit en del av ett större arkivmaterial i Skånes musiksamlingar, som i sin tur utgör en del av Folklivsarkivet i Lund. Fokus i det kommande avsnittet är hur det påverkar dokumentens innebörd. Detta kan tyckas vara mer traditionell arkivvetenskaplig terräng och resonemangen kring arkivering också något mer allmängiltiga.

Ett dokument uppstår alltså vid en given situation, men dess ursprung kan spåras till andra tidigare liggande händelser. De dokument jag studerat har uppstått i en intervjusituation, men deras ursprung kan spåras tillbaka till en förväntning om att kunna spara ett immateriellt kulturarv. Syftet med inspelningarna är att för kommande forskning i någon mening rädda en försvinnande kultur, i det här fallet en visskatt. Detta är bakgrunden till dokumenten. Men dokumenten själva uppkommer alltså vid ett specifikt inspelningstillfälle och utgör därmed ett spår från detta tillfälle och en dokumentation av intervjun som tar plats. Samtidigt är det en dokumentation av en muntlig tradition. Det rör sig således redan från början om ett dokument med två sidor, eller rättare sagt två dokument i ett. Det ena knutet till syftet med intervjun, det andra knutet till själva intervjun.

¹⁰ DCL21

Flera olika moment utförs för att förflytta dokumenten från informanter eller traditionsbärare till arkiv. Dokumentet som skapas vid mötena mellan informant och intervjuare fångas omedelbart på band av mikrofon eller kamera. Men det är viktigt att komma ihåg att i denna införlivande process eller sfär har dokumentets komplexitet redan minskat. Det fångande dokumentet förmår nämligen inte att till fullo återskapa det ursprungliga (jmf McKemmish 2001). Inspelningstillfällena innehåller med största sannolikhet även sådant som inte existerar i dokumentationen, exempelvis hälsningsfraser. I vissa fall kan man höra löften om att plocka bort något från inspelningarna¹¹. Allra tydligast blir kanske bortfallet i det filmade mötet. Mellan de båda filmerna har kameran flyttats¹². Det är inte någon hemlighet, ingenting dokumentet försöker dölja, men det indikerar med all önskvärd tydlighet att det inte rör sig om någon total avbildning av händelsen och att det är därför omöjligt att det inspelade dokumentet kan återge helheten. Istället återges en del och denna del får stå som representant för det hela.

När dokumenten införlivas i ett arkiv ges de ett slags status av arkivhandling och de sätts i en kontext som inte nödvändigtvis behöver överensstämma med den kontext som varit dess upphov (McKemmish 2001; Yakel 2003). Syftet med Skånes musiksamlingar är ”att dokumentera, vårda och föra ut den regionala musiken” (Sandgren 2012). Detta är således den kontext som dokumenten måste ses i, alldeles oavsett i vilken kontext de skapades. De har därmed getts en innebörd av kulturminne, värt att bevara men också att förmedla. Alltså i det närmaste exakt samma drivkraft som legat till grund för *oral history*-traditionen, till vilken jag räknar det här materialet. Den är innebörden visar stora likheter med Briets (2006) definition av dokument, som någonting som lyfts ur ett sammanhang, för att stå som representant för detta sammanhang i ett annat. Samtidigt visar kapitlets tidigare delar att dokumenten i sin muntliga form redan fungerar som representation av någonting annat.

Arkivsammanhanget svarar mot *records continuums* tredje sfär, organiseringsfären och modellens axlar skall idealt komma till uttryck i beskrivning och förteckning. Mer specifikt förses dokumenten, nu som arkivhandlingar, med metadata för att underlätta sökning i arkivets hela material, men som också cementerar vad dokumenten är och inte är. Varje individuell visa ges en beteckning, exempelvis B033a:01, B033a:02, B033a:03 osv, samt förses med information om titel, textens inledande ord, placering (på bandet, en tidsangivelse), inspelningsdatum, vem som spelat in och vem som sjunger¹³. Detta ger dokumenten förbindelser med andra dokument som överensstämmer med någon av denna information. Dokumenten är därmed djupt förankrade i ett arkivsammanhang. Här har dock informantens personliga proveniens fått ett stort utrymme i förteckningen med information om bostadsort, födelseort, födelsesocken och födelseår¹⁴. Men dokumentet befann sig redan sedan tidigare i en arkivliknande kontext av relationer mellan olika visor och berättelser. Även där spelade proveniensens stor roll. Denna de muntliga dokumentens proveniens kan man se spår av i Skånes musiksamlingars databas. Det finns en sådan rubrik, som

¹¹ DCL21

¹² Jämförelse mellan VF03 och VF04.

¹³ Sökregister för Skånes musiksamlingar

¹⁴ Sökregister för Skånes musiksamlingar

exempelvis fylls med "fadern". Men den längre berättelse som knyts till går inte att läsa sig till i någon förteckning.

Den fjärde sfären är pluralisering och etablerandet av dokumenten som en del av både individuellt och kollektivt minne. Om man tittar på syftet med Skånes musiksamlingars verksamhet, "att dokumentera, vårda och föra ut den regionala musiken" (Sandgren 2012), är denna helt i linje med den fjärde sfären i modellen. Men för att verkligen kunna analysera och diskutera denna sfär krävs andra metoder och verktyg. En analys av individuellt eller kollektivt minne kräver tillgång till dessa, varför jag får lämna denna sfär i det närmaste utforskad och nöja mig med att konstatera arkivets målsättning.

5.4 Slutsatser - återkoppling till forskningsfrågorna

I den här avslutande delen av utgår jag att helt och hållet från mina forskningsfrågor och besvarar, i de fall det låter sig göras, och diskuterar dessa. En viss omkastning av frågorna har här skett så att den initiala och övergripande frågan hamnar efter de tre följdfrågorna istället för innan. Anledningen till detta är att det rör sig om en större mer övergripande fråga, som tar hjälp av de övriga tre för att besvaras. Den logiska ordning detta hierarkiska förhållande ger passar bra i uppsatsens introducerande del, men i den analyserande delen förutsätter den första frågan de andra tre, varför en omvänd ordning ter sig mer logisk här. Denna inledande och övergripande fråga har således ingalunda försvunnit utan återfinns efter sina ackompanjerande följdfrågor.

Vad karaktäriserar de migrerade muntliga dokumenten?

Förutsättningarna för att på ett tillfredsställande sätt besvara vad som karakteriserar de migrerade muntliga dokumenten finns att hämta i den forskningsöversikt som presenteras tidigare i uppsatsen. Ett viktigt och genomgående drag för den översikten är diskussionen om vad som egentligen utgör dokumentet. En diskussion om uttryck och innehåll. Kontentan, och även min egen förståelse för situationen, är att det inte är meningsfullt att försöka att allt för kategoriskt distingera mellan uttryck och innehåll. Eller rättare sagt, uttryck och innehåll existerar i en slags växelverkan och fungerar därmed som väsentliga delar av varandra. Uttrycket påverkar innehållet och innehållet, eller åtminstone föreställningar om innehållet, påverkar uttrycket. Eftersom de två på det sättet är nära besläktade är det i vissa fall rent av svårt att göra en distinktion. Att diskutera vad som karakteriserar de migrerade muntliga dokumenten måste därför vara en diskussion om både uttryck och innehåll. För att göra den här diskussionen enklare kommer jag initialt, och helt i konflikt med tidigare slutsatser om uttrycket och innehållets sammanflätning, att skilja de två och visa upp dem var för sig, och först därefter sammanfoga dem. Kom ihåg att detta inte är ett argument för dessas separation utan bara ett försök att så tydligt som möjligt beskriva de migrerade muntliga dokumentens sammansättning.

Jag skulle vilja påstå att man kan analysera uttrycket i två nivåer. Dels är det de strikt fysiska karakteristika som dokumenten uppvisar. Det handlar om fysisk lagringsplats, band, servrar. De är knappast unika för den här typen av dokument, men är en viktig del av dem alldeles oavsett och påverkar exempelvis tillgänglighet. Att det här rör sig om ljud- och bildupptagningar innebär en annan innebörd än exempelvis tryckt text på papper. Till den här typen av uttryck kan även den metadata som beskrivits knytas.

Denna syftar, åtminstone till viss del, till att skapa förståelse för dokumentets fysiska dimensioner genom att visa på förvaringsplats, medium etc. Men det finns ytterligare en dimension av uttryck. Nämligen det som framkommer i dokumenten själv. Det handlar om ljudkvalitet, inte bara i betydelsen bra eller dåligt, och i fallet med videoinspelningarna om bildkaraktistika. Som jag beskriver i ovanstående del påverkar de här uttrycken dokumentens mening.

I fallet med den första, den fysiska eller rumsliga, varianten av uttryck skiljer sig de här dokumenten som sagt inte särskilt, om alls, från andra typer av arkivmaterial. De beskrivs, ordnas och förvaras. De är på det stora hela utsatta för exakt samma förhållanden som övrigt arkivmaterial och förhåller sig liksom detta till urvalsprinciper, gallring och migrering. Den digitala utmaning som många arkivinstitutioner står inför har gjort avtryck även här då materialet som sagt migrerats vid olika tillfällen och numera alltså finns i både analoga och digitala versioner.

Den andra typen av uttryck är mer unikt för de här dokumenten. Det är säkerligen mycket möjligt att hitta liknande aspekter av strikt skriftliga dokument, men de måste rimligtvis se annorlunda ut. Att diskutera ljud- och bild har liten relevans för skriftliga dokument. Däremot är det fundamentalt för mitt material. Här finns dokumenterat sådant som omöjligt låter sig fångas även i de bäst utförda beskrivningarna och transkriberingarna. Det verkar som om den här typen av uttryck har en närmare förbindelse med dokumentens innehåll. Det rör sig trots allt om ljuden varmed ord framförs, färger och kompositioner som skapar innebörd och mening.

Det innehåll som finns i dokumenten är dels den information som förmedlas med de ord som används. Visorna är i sig själva berättelser, och i de fall det rör sig om uppbyggliga visor är den aspekten av innehållet tydlig¹⁵. Till innehållet räknar jag även hur visorna knyter an till andra berättelser, de är inte isolerade enheter utan sammanlänkade med andra. Men innehållet i dokumenten är också resultatet av den socialiserings- eller disciplineringsprocess som arkivering innebär och som *records continuum* syftar till att beskriva. Den mening som dokumenten idag bär är potentiell inte mer än avlägset besläktat med den mening dokumentet bär i sin "ursprungliga" skapande sfär.

Om vi åter för samman uttryck och innehåll ökar komplexiteten och dokumentet framträder i sin fulla form. Dokumenten formas av flera olika processer som över tid adderat mening, men också skavt bort alternativ innebörd. De migrerade muntliga dokumentens karaktistika är mångfacetterad och jag väljer här att fokusera på ett par av de viktigaste aspekterna:

- Dokumenten har två sidor, eller är tvådelat. Dokumenten fungerar både som en dokumentation av en berättelse, på samma sätt som en nedtecknad berättelse kan göra. Det är denna aspekt som i första hand åsyftas när jag talar om migrerade muntliga dokument. Men dokumenten är också dokumentation

¹⁵ Här bor Rakman, B033b:04, B237a:20, DCL21.

av ett specifikt tillfälle, ett möte mellan intervjuare och informant med ett givet syfte, samt ett möte mellan människa och teknik.

- De migrerade dokumenten är effekten av flera processer som gett dem den status och den mening de bär i dag. Varje process lämnar spår och adderar lager av mening.
- Dokumenten fungerar som en representation. Givet dokumentets tvådelade innebörd är även representationen tvådelad. Dels representeras en visskatt, dels ett inspelningstillfälle. Representationens förhållande till det representerade är (jmf signifiant – signifié) är omöjligt att exakt fastställa.

Hur förhåller sig dessa karakteristika och funktioner till muntliga dokument?

I den här frågeställningen lutar jag mig, som redan nämnts, tungt mot Deborah Turners presentation och argumentation för muntliga dokument. Det är av uppenbara skäl inte helt oproblematiskt att göra. Turner gör själv inga anspråk på att heltäckande avhandla det muntliga dokumentets samtliga karakteristika och även om hon gjorde det finns det ingenting som säger att det skulle vara möjligt att göra detsamma. Min anledning att ändå tydligt ta avstamp ifrån Turner är att det är den bästa beskrivningen av muntliga dokument, dess kriterium, karakteristika och funktion jag kommit i kontakt med. Det skall alltså inte ses som något egentligt facit, men är den representation jag använder för att göra den jämförelse som den här forskningsfrågan förutsätter något så när möjlig.

Som jag visar i avsnittet om tidigare forskning ger Turner, delvis baserat på Frohman (2004), det muntliga dokumentet praktiker eller en sorts kriterium knutet till muntliga dokument. Dessa är materialitet, institutioner, social disciplinering och historik, samt gränser och struktur. Förutom dessa ges även de muntliga dokumenten egenskaper som ett rikt medium där möjligheten till interaktion fundamentalt påverkar dokumentets informativitet i positiv riktning. Av dessa praktiker är de som hämtas från Frohman allmängiltiga för alla dokument, det är trots allt ur det perspektivet han skriver. Istället är det de senare som är unika för muntliga dokument och det är dessa praktiker och karakteristika som är meningsfulla att jämföra med de karakteristika jag identifierat i de inspelade dokumenten. Jag anser dock att man genom att följa visornas utveckling på inspelningarna kan få en idé om hur muntliga dokument kan fungera. Det man kan utläsa då är att det, precis som senare då de arkiverats, finns vissa på förhand givna relationer mellan olika dokument. Kontextuella sammanhang binder vissa visor till specifika berättelser och till andra visor. Dessa förbindelser tycks helt sakna sammanhang av på förhand definierade kategorier, utan bygger istället på olika typer av för informanten relevant proveniens.

Turner (2009) visar hur gränser och struktur verkar som en viktig del i muntliga dokument. Gränserna förmedlar information och definierar dokumentets början och slut, dess huvudsakliga innehåll och vem eller vilka som skapar det. Den här informationen finns knutet till visdokumenten. Beskrivningen av dokumenten, som finns tillgänglig för allmänhet i Skånes musiksamlingars databas, behandlar just sådan information. Men frågan är om informationen behandlas på samma sätt som i ett muntligt sammanhang. Turner tycks snarare indikera att det muntliga dokumentet i sig självt kan förmedla denna information. En viss kunskap om de visor som sjungs ger lyssnaren möjlighet att via dokumenten förstå början och förhålla sig till slutet,

men i övrigt behöver de inspelade dokumenten kringliggande information för förmedla den typen av information.

Strukturfunktion handlar om den omkringliggande strukturen. I fallet med de inspelade visorna är denna kringliggande struktur en arkivstruktur. Som jag visar i tidigare stycken är det i mångt och mycket en typisk arkivmiljö som dokumenten återfinns i. De definieras av arkivprocessen, med beskrivning, sammanhang med andra dokument och sökbarhet. Men genom den process som i *records continuum* benämns pluralisering har tillgången till dokumenten ändrats. Tidigare var en förutsättning för tillgång ett fysiskt möte, eller åtminstone ett per telefon. För att kunna få ett sådant till stånd var det nödvändigt att känna till dokumentens existens och dess rumsliga position. Nödvändigheten att känna till dokumentet finns kvar, men möjligheten att komma nära känna dess existens har ändrats genom den information som ges på Folklivsarkivets hemsida. Möjligheten att söka i en databas har helt satt tidigare rumsliga begränsningar ur spel. Möjligheten att ges tillgång till kopior på materialet har ytterligare ändrat förutsättningarna, helt enligt *records continuum* pluralisering. Det betyder inte att det ursprungliga dokumentet saknar sådana beröringspunkter. Tvärtom finns det, som inspelningarna visar och som jag nämner ovan, flera sådana, med hänvisningar till andra dokument, andra versioner, historier och associationer. Men man måste ändå konstatera att de är av en annan typ.

Som Turner (2010) skriver är det muntliga mediet det rikaste sättet för att förmedla information. Anledningen till denna rikedom är möjligheten att hela tiden korrigera, med förklaring, förtydliganden, gester, ögonkontakt etc. det meddelande som förmedlas (Turner 2010). Flera av dessa funktioner har på ett alldeles uppenbart sätt försvunnit från de dokument jag analyserat för den här uppsatsen. Det är inte längre möjligt för mottagaren av budskapet att ställa följdfrågor och berättarens uppmärksamhet är inte riktad mot denna mottagare utan de mottagare som är intervjuare och mikrofon, alternativt filmkamera. Detta är ett starkt argument för att inte benämna inspelningarna muntliga dokument, de uppfyller helt enkelt inte ett av de viktigaste och mest distinkta kriterierna för muntliga dokument.

De punkter jag ovan definierar som utmärkande för de inspelade dokumentet jag studerat verkar istället frånvarande, eller oviktiga för de muntliga dokumenten. Den tvådelade karaktären är svår att relatera till muntligt förmedlad information. Jag tror inte problemet i första hand är att muntligt förmedlad information och muntliga dokument inte har förmågan att förmedla en liknande tudelning. Men de inspelade dokumenten har inget alternativ. Även muntligt förmedlad information processas och dess innebörd förändras över tid (Thomson 2004). Skillnaden utgörs i så fall snarast av sättet den gör det. De inspelade dokumenten processas genom institutioner och uppgår till att bli en del av dem. De muntliga dokumenten förhåller sig på ett annat sätt till institutioner och är snarare en produkt av kollektiv (Perks & Thomson 2004). Den tredje punkten indikerar dokumentens roll som representation. Det är inte svårt att argumentera för att språk per definition är representation. Ljud får godtyckliga innebörder och förmedlar mening mellan dem som förstår att hantera dessa innebörder. Men för de inspelade dokumenten är representationen lite mindre abstrakt än så. Det handlar snarare om en representation där det lilla får representera det stora. I fallet med de rent muntliga dokumenten är det svårt att i litteraturen hitta paralleller.

Jag drar slutsatsen att det inte finns samma typ av behov, det finns alltid möjlighet att bygga ut muntliga dokumentet om representationen blir för extrem.

Vad händer med muntliga dokument när de överförs till ett annat medium för arkivering?

Istället för att tala om muntliga dokument har jag genom den här uppsatsen, faktiskt redan i forskningsfrågorna, föregripit resultatet och talat om dem som migrerade muntliga dokument. En migrering innebär i regel att man förflyttar ett dokument ifrån en förvaringsform till en annan, man uppgraderar formen för att behålla tillgången till innehållet. Det kan också röra sig om att försöka öka tillgänglighet genom att överföra dokumentet från en svårhanterat till en lätthanterlig form, eller en form som bättre lämpar sig för distribuering. När jag talar om migrerade muntliga dokument är det dock inte någon egentlig uppgradering av formen som ägt rum¹⁶. Som jag med Deborah Turners hjälp visade i kapitlet om tidigare forskning utgör den muntligt förmedlade informationen den rikaste formen för att överförande av information. Det kan alltså knappast vara en uppgradering i någon egentlig mening. Men jag väljer ändå kalla dem för migrerade. Detta då jag uppfattar syftet med inspelningarna som någonting annat än endast en dokumentation av ett givet tillfälle. Syftet är att bevara en folklig tradition, helt i linje med *oral historys* ämnestradition. Med andra ord: syftet är att bevara ett muntligt dokument, inte att dokumentera det. Därför kan man ändå tala om en migration.

Flera av de aspekter som gör det muntliga dokumentet unikt är frånvarande vid de dokument jag studerat och analyserat. Det muntliga överförandet av information och den rikedom denna överföring karakteriseras av är borta. I dess ställe finns en betydligt mer traditionell arkivhandling. Informationsvetaren Elizabeth Yakel beskriver problematiken:

Transferring or translating context into the archival realm is also problematic because archivists embed records into additional macro-structures [...] of overarching classification schemes as well as micro structures of card catalogues and finding aids.

Yakel 2003, s. 24

Denna arkivhandling lyder i betydligt större utsträckning under de regler som gäller övrigt arkivmaterial än under de regler som knyts till muntliga dokument. Precis som övriga arkivhandlingar är de resultatet av en process som i enlighet med *records continuum* adderat lager efter lager av mening, som inte nödvändigtvis är knutet till det ursprungliga muntliga dokumentet. Dessa processer är i sin tur knutna till de aktörer som varit involverade i nämnda processer. Dessa har handlat enligt förutbestämda regler och därmed deltagit i den meningsskapande processen. Kontentan är att dokumenten, sedan de arkiverats, är mer arkivhandling än muntligt dokument.

¹⁶ Beakta att senare i processen har, som jag visar i materialpresentationen, en mer traditionell migrering ägt rum, där dokumenten överfört från en form till en annan för att öka hållbarhet och tillgänglighet, samt underlätta hantering.

6 Diskussion

6.1 Sammanfattande diskussion

Syftet med den här uppsatsen är att öka förståelse för muntliga dokument i en arkivkontext, en förståelse för de villkor och förutsättningar som gäller för ett sätt att förmedla och uppfatta information. Genom att studera inspelade visor och berättelser har jag kunnat följa dokumentens utveckling över tid, men också deras sammanhang och relationer i arkiv.

Jag har uppsatsen igenom till viss del förgripit resultatet och den nu följande diskussionen. Jag menar då främst rörande i vilken utsträckning den här uppsatsen ens kan sägas behandla muntliga dokument. Redan i frågeställningarna förutsätts att det i själva verket rör sig om migrationer av muntliga dokument, inte muntliga dokument. Det kan tyckas fullständigt uppenbart, och är det egentligen också, att muntliga dokument förutsätter muntlighet. När muntligt förmedlad information dokumenteras, genom inspelningar, anteckningar, transkriberingar och så vidare, så är det just dokumentationer inte muntliga dokument. Jag har kallat det för att de muntliga dokumenten migrerats, då dokumentet övergått i ett annat medium.

Som en bieffekt till uppsatsens frågeställningar och problemformulering torde själva texten också visa med tydlighet problemet med att studera muntliga dokument. För även om de, som Turner och även andra skriver, utgör en fundamental del för överförande av information, rent av *den* effektivaste eller rikaste formen för denna överföring, så har de en flyktighet som de flesta andra former av dokumentation saknar. Det kontextuella och rums-tidsliga beroendet är tydligare i fallet med muntliga dokument än i någon annan dokumentationsform jag stött på. De muntliga dokumentens flyktighet gör att studier, likt denna, ofta så att säga går som katten kring het gröt. Man studerar tekniker, jämför medium eller samlar in muntliga traditioner, men man har svårt att komma åt problematikens kärna, dess essens.

Men samtidigt visar de inspelade visorna upp hur de muntliga dokumenten redan innan de existerat som rena arkivhandlingar eller migrerade muntliga dokument, fungerar på ett sätt som känns igen från arkivvärlden och som fungerar utmärkt att förstå via en arkivteoretisk modell, *records continuum*. Dokumenten knyter an till varandra och binds samman i kontextuella sammanhang där lager efter lager av mening adderats till dokumentens innebörd. Även visornas proveniens är av stor vikt, redan i sin sjungna form. Man kan tolka det som att arkivala funktioner redan är i bruk, medvetet eller omedvetet, innan dokumenten arkiverats i traditionell bemärkelse. Detta ger de sedan migrerade, arkiverade dokumenten en potentiellt unik innebörd och status. Inte unik som i att de skulle vara viktigare än några andra av ett givet arkivs, eller annan kulturinstitution för de delen, handlingar. Men unik i

betydelsen olik andra. Den uppsatsen visar som nämnts snarare på en likhet, men man måste då komma ihåg att jag studerat resultatet av arkivering. Likheten är dock en likhet i princip och funktion, inte i uttryck. Huruvida detta resultat av arkivering är ett på förhand givet måste, eller en direkt effekt av val eller regelverk låter jag vara osagt. Den här uppsatsen syftar inte till att i normativ mening värdera någon aspekt av arkiveringen, lika lite som den intresserar sig för att finna en perfekt lösning. Som Elizabeth Yakel (2003) visar är det svårt, för att inte säga omöjligt att komma undan problematiken med kontextuella förändringar och förluster. Arkivering kommer alltid att vara en process av val, arkivarien ansvarig. Att välja en väg är att välja bort en annan.

6.2 Funderingar kring framtida forskning

Flera gånger under studiens gång har jag kommit i kontakt med aspekter av dokumenten jag med mina metodologiska förutsättningar inte kunnat utforska, men som verkar mycket spännande och intressant och som skulle kunna fungera som ingångspunkter för vidare forskning. Många av dessa punkter är av social karaktär. Som jag nämner i metodkapitlet är den här studien riktad mot att förstå dokumenten i frågor som ”vad?” eller ”i vilken form?”. En annan typ av studie skulle istället kunna söka svaret på frågor om ”varför?”.

Genom att studera dokumenten exklusivt och skiljda från eventuella sociala sammanhang har dessa delar varit omöjliga att gå vidare i. Valet att fokusera på och studera dokumenten i sig själva var förstås ytterst medvetet, med syftet just att låta de själva tala, i någon mening befriade från sociala ok i form av föreställningar och förförståelser. Samtidigt är det omöjligt att inte fundera över vad de studerade dokumenten betyder utanför sig själva. Vilka värden tillmäts de av forskare? av allmänhet? av arkivarier? På vilket sätt är de viktiga för ett samhälle? Kommer de till användning, och i så fall hur? Existerar de överhuvudtaget i människors medvetande? En annan väg att gå hade kunnat vara att arbeta med hur man kan försöka lyfta fram de unika drag som trots allt existerar i de muntliga dokumenten i arkivbeskrivningar och förteckningar.

6.3 Kort reflekterande diskussion

Min egen resa genom uppsatsarbetet slutade i någon slags jaha-upplevelse. Jag inledde en studie av någonting jag uppfattade som genuint unikt, för att finna att det i själva verket var högst hemtam och vanligt.

Samtidigt argumenterar Deborah Turner för just det muntliga dokumentet som ett dokument. Förvisso med egna unika egenskaper, men fortfarande ett dokument med det till dokument hörande egenskaper. Även Turners muntliga dokument är mer gemensamt med traditionell dokumentsuppfattning än åtskiljt. På samma sätt kan man konstatera att de arkiverade muntliga dokumenten, de migrerade muntliga dokumenten, i mångt och mycket fungerar precis som andra arkivhandlingar. Beroende på förvaringsformat kommer vissa speciella regler för hantering att appliceras, men i form av förteckning eller beskrivning är de på det stora hela samma som andra arkivalier. Möjligen kan man anta att de uppfattas annorlunda, dels på

grund av sin muntliga karaktär, dels på grund av att de förvaras vid ett arkiv med en uttalad agenda som kulturbärare, men det är en aspekt som appliceras av användare och som inte egentligen skapas av dokumenten.

7 Källförteckning

7.1 Referenser

Beard, David (2008) From work to text to document i *Archival Science* 8(3) ss 217-226.

Bowen, Glenn A (2009) Document analysis as a qualitative research method i *Qualitative Research Journal*, vol 9, nr 2, ss 27-40.

Briet, Suzanne (2006) *What is documentation? - English translation of the classic French text*. Översatt och redigerad av Day, Ronald E., Martinet, Laurent & Anghelescu, Hermina G.B. Lanham: Scarecrow Press, Inc.

Francke, Helena (2008) *(Re)creation of Scholarly Journals – Document and information architecture in open access journals* Skrifter från Valfrid nr 36. Borås: Valfrid.

Frohman, Bernd (2004) Documentation redux - Prolegomenon to (another) philosophy of information i *Library Trends* vol 52 nr 9, ss 387-407.

Harvey, Alex (2004) Black history, oral history and genealogy i Perks, Robert & Thomson, Alistair (red) *The Oral history reader*. London: Routledge.

Lund, Niels Windefeld (2010) Document, text and medium: concepts, theories and disciplines i *Journal of Information* vol 66 nr 5, ss 734-749.

McKemmish, Sue (2001) Placing records continuum theory and practice i *Archival Science* 1(4), ss 333-359.

McKemmish, Sue (2005) Traces - Document, record, archive, archives i McKemmish, Sue, Piggott, Michael, Reed, Barbara, Upward, Frank (red) *Archives - Recordkeeping in Societies* 2-20.

Merriam, Sharan B (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Ong, Walter J. (2010) *Orality and Literacy*. Oxon: Routledge.

Otlet, Paul (1990) *International organization and dissemination of knowledge: Selected essays* (FID 684), Amsterdam: Elsevier.

Perks, Robert & Thomson, Alistair (2004) Introduction i Perks, Robert & Thomson, Alistair (red) *The Oral history reader*. London: Routledge.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011) Att analysera kvalitativt material i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Sandgren, Patrik (sidansvarig) (2012) Skånes musiksamlingar.
www.lu.se/folkklivsarkivet/skaanes-musiksamlingar [tillgänglig 2012-04-20]

Sjölin, Jan-Gunnar (1998) Tolkningens olika nivåer i Sjölin, Jan-Gunnar (red.) *Attolkabilder*. Lund: Studentlitteratur. 2:a upplagan

Thompson, Paul (2004) The voice of the past - Oral history i Perks, Robert & Thomson, Alistair (red) *The Oral History Reader*. London: Routledge.

Turner, Deborah A. (2009) Conceptualizing oral documents - ProQuest dissertations and theses; ProQuest Dissertations & Theses A&I.

Turner, Deborah (2010) Orally-based information i *Journal of Documentation*, vol66 nr 3, ss 370-383.

Upward, Frank (2000). Modelling the continuum as paradigm shift in recordkeeping and archiving processes, and Beyond – A Personal Reflection *Records Management Journal* vol 10 nr 3, ss 115-139

Wallot, Jean-Pierre & Fortier, Normad (2004) Archival science and oral sources i Perks, Robert & Thomson, Alistair (red) *The Oral History Reader*. London: Routledge.

Yakel, Elizabeth (2003) Archival representation i *Archival science* nr 3. ss 1-25.

Ørom, Anders (2007) The Concept of information versus the concept of document i Skare, Roswitha, Lund, Niels Windfeld & Vårheim, Andreas (red) *A Document (Re)turn* Frankfurt am Main: Euroäischer Verlag der Wissenschaften.

7.2 Empiriskt material

Skånes musiksamlingars sökregister 130.235.242.95/wwwisis/musik.01/form.htm
[tillgänglig 2012-03-05 till 2012-04-20]

Ljudupptagningar: B033a1-10; B033b1-13; B127a1-18; B127b1-6; B143a6; B143b9-12; B180a13-16; B180b11-15; B327a1-22; DCL021; DCL022. Skånes musiksamlingar, Folkklivsarkivet, Lund.

Videoupptagningar: VF 03; VF 04. Skånes musiksamlingar, Folkklivsarkivet, Lund.